

J. M. MARTÍ I BONET

RAMON DE PENYAFORT
El sant i la parròquia de Barcelona

*

PURÍSSIMA CONCEPCIÓ
El monument i la parròquia

PARRÒQUIA DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ

www.concepciobcn.com

BARCELONA

BIOGRAFIA DE SANT RAMON DE PENYAFORT

Ramon de Penyafort neix cap a l'any 1185 a la parròquia de Santa Margarida i els Monjos, a prop de Vilafranca del Penedès. Pertanyia a una família noble propietària d'un castell del qual actualment se'n conserven pocs elements arquitectònics, entre ells la torre de l'homenatge.

El jove Ramon rebé la primera formació intel·lectual i eclesiàstica –com Sant Oleguer (1060-1136)- a l'escola del claustre de la catedral de la ciutat de Barcelona. Aquí estudià les disciplines primàries contingudes en el denominat “trivium” i “quadrivium”. Ben jove en fou el professor de retòrica i lògica. El 1210 renuncià a la seva càtedra de mestre i a la seva condició d'escriptor de la seu barcelonina per perfeccionar els seus estudis de dret a la celebèrrima Bolonya. En l'esmentat centre freqüentà les classes dels grans mestres que foren Acussio, Pere della Vigne, Sinibaldo Fieschi, Orlando de Cremona... L'any 1216 quan tenia uns trenta anys obtingué el doctorat en dret.

A Bolonya ensenyà gratuïtament, tanmateix “el Comú” li va concedir un subsidi per a la seva subsistència. En aquest període escriví la “*Summa Iuris*” que és un manual molt difós i emprat constantment pels juristes.

Vint anys romangué a Bolonya, quan el bisbe de Barcelona Berenguer de Palou II (1216-1241) viatjà a l'esmentada ciutat italiana a la recerca d'eminents professors, car volia erigir uns estudis superiors similars a Barcelona. Entre aquestes primeres figures hi havia el català Ramon de Penyafort; aquest acceptà l'ofertament episcopal i així retornà a la seva pàtria acompanyat però d'un grup de dominics. Quatre anys més tard –concretament el divendres sant del 1222- Ramon de Penyafort professà com a frare predicador. També en aquest període a Barcelona, va impulsar amb els seus consells els iniciadors de l'orde mercedari. Tanmateix l'autèntic fundador d'aquest orde fou el cavaller i mercader barceloní Sant Pere Nolasc, que en el mateix altar major de la Catedral romànica de Barcelona, el 10 d'agost del 1218, amb la presència i el suport del jove rei Jaume I i del bisbe Berenguer Palou II jurà fidelitat al nou orde. Ramon de Penyafort possiblement no es trobava a Barcelona el juliol del 1218, sinó que era a Bolonya; malgrat que després fou un gran amic dels mercedaris obtenint del mateix papa Gregori IX la proclamació d'orde universal adherint-la a la regla de Sant Agustí.

Dins d'aquest període que romangué a Barcelona (1218-1230) escriví una de les seves obres cabdals anomenada “*Sum Casuum*” (*Summa de Poenitentia*). Era com un manual, molt pràctic pels confessors. En ell es donaven solucions als casos de consciència més freqüents, fent-se per primer cop en la història, les pertinents distincions jurídiques en el camp moral i subordina el dret civil al dret eclesiàstic.

Durant els segles XIII i XIV la “*Summa Casuum*” era emprada per tota Europa pels confessors i, a l'ensem, era molt lloada tant per la clara i sistemàtica exposició com per ser molt pràctica i útil.

Durant els anys 1229-1230 col·laborà amb el cardenal legat pontifici Joan d'Abbeville a Catalunya –concretament en un sínode de Lleida- en l'aplicació de la reforma del concili ecumènic Laterà IV. També durant el mes de novembre del 1229 rebé del papa el manament de predicar una croada al Languedoc i Provença contra els sarraïns, concretada en la famosa conquesta de Mallorca, portada a terme pel rei Jaume I. El sant animà molts cavallers de la Provença a participar en l'esmentada campanya.

Tothom parlava de les grans qualitats i santedat de Ramon de Penyafort. El mateix papa Gregori IX l'admirava moltíssim, tant que el volgué com a col·laborador al seu costat, com a confessor i conseller. A Roma en l'ofici de la penitenciaria papal el veiem com un jutge justíssim resolent difícils problemes i intervenint en sentències d'excomunió i interdicte. Però en la majoria d'elles s'inclinava per l'absolució. Intercedí a favor dels mercaders italians que eren acusats d'heretgia pel sol fet de comerciar amb els sarraïns. En tots aquests afers del Sant manifestava el seu cor magnànim i comprensiu. També en aquest període fou consultat per un afer ben espinós: la lluita contra l'heretgia. Òbviament el Sant desitjava eradicar-la de tots aquells països cristians que la consideraven com un atemptat contra la mateixa societat; per això ell aconsellà la implantació de la inquisició a la província de Tarragona (a. 1232) i a tot el regne d'Aragó (a. 1235). Cal dir, però, que aquesta inquisició era més benigna, si la comparem amb la instaurada pels Reis Catòlics dos segles després, i cal també jutjar-la en el context històric de l'època.

Dins l'etapa d'estreta col·laboració amb el papa Gregori IX (1230-1234) cal evocar la seva obra màxima per la qual tant ell com el papa passaran a la història del dret universal. És la famosa col·lecció de les decretals que substituï anterior col·leccions. En ella s'intenta, i en gran part s'assoleix, eliminar les contradiccions existents en el col·leccions anteriors. A la de Ramon de Penyafort el papa li concedí el caràcter oficial segons consta a la butlla "*Rex Pacificus*" del 6 de setembre del 1234. Aquesta fou acceptada per tota l'Església durant la baixa edat mitjana, unint per sempre respecte i gran autoritat als dos grans protagonistes: Ramon de Penyafort i Gregori IX.

El 1236 Ramon de Penyafort deixà Roma i el seu papa: quan aquest (Gregori IX), ja tenia 95 anys i estava molt afectat per l'aferrissada lluita que mantingué contra l'emperador Frederic II. Ramon de Penyafort tornà a Barcelona al seu convent de Santa Caterina. Tanmateix molt poc li durà el desitjat descans, car el capítol general dels dominics, el 1238, el va designar per unanimitat mestre general de l'orde. Ell, tot seguit, redactà unes reformades constitucions pels seus germans sense trencar –però si millorar amb més simplicitat- les anteriors constitucions redactades per Giordano de Sassònia. Un cop aprovades aquestes noves constitucions Ramon de Penyafort deixà el càrrec de superior general dels predicadors per tornar al seu convent de Barcelona. Tenia, aquí, un gran prestigi i excel·lia per la seva santedat i per la seva senzillesa. Intentà establir el diàleg amb els jueus i sarraïns. Precisament a ell se li deu la fundació a Múrcia d'una escola hebraica.

Ramon de Penyafort ajudà a tothom: als mercaders donant-los una sana ètica de com havien d'actuar en llurs negocis. Ajudà també a les persones –moltíssimes- de tota condició social que els dirigia espiritualment, inculcant-los un gran amor a l'Eucaristia i establint tota mena de ponts de contacte i diàleg entre ells i àdhuc en relació a altres religions. I és així com amb aquest intent magnànim impulsà Sant Tomàs d'Aquino a que Ramon, el més gran teòleg de l'edat mitjana, escrivís la seva obra denominada "*Summa contra gentiles*".

Els contemporanis de Ramon de Penyafort coincideixen en presentar-lo com un vertader sant. Tot i essent el representant permanent de la Santa Seu a Catalunya, manifestava una gran senzillesa envers tots, no fent mai distincions en el seu ministeri de la confessió ni entre reis (Jaume I) ni entre persones més humils o necessitades.

Era un home entranyable, molt estimat, que tant aconsellava i ajudava al rei Jaume I i al papa Gregori IX, com a una humil vídua o al més senzill clergue que s'agenollava a confessar-se. La seva senzillesa però no el feia claudicar enfront els grans reptes que tenia l'Església. Recordem que és l'època d'aplicació de la Reforma Gregoriana en la qual s'exigeix que els pastors siguin dignes i competents en llurs ministeris, i, és així, com recomana i àdhuc exigeix que els candidats a l'episcopat siguin clergues dignes. Ell mateix, per no considerar-se digne, va renunciar a la seu de Tarragona l'any 1234.

Per ajudar els bisbes i els sacerdots amb cura pastoral escriví el famós llibre "*Summa Pastoralis*" (Directori). També fou important el seu "*Tractatus de matrimonio*", compost després del 1234.

Sant Ramon de Penyafort

Cronologia de la seva vida i el seu temps

- **Nascut en 1185 - Mort en 1275 - La seva festa es celebra el 7 de Gener**
- **Patró dels cibernautes, dels canonistes i dels procuradors.**
- **El seu sepulcre es troba a la catedral de Barcelona**

1185 **Naixement de Ramon al castell de Penyafort, vora Santa Margarida (Vilafranca del Penedès, Barcelona).**
És el tercer fill de la família Penyafort.

1195-1200 **Anys de formació en les arts liberals**

- 1204 Ramon de Penyafort apareix com a scriptor en una sentència de Barcelona
- 1208 Naixement de Jaume I
- 1210-1218 Ramon de Penyafort és estudiant a Bolonya
- 1215 Concili IV de Laterà
- 1216 Fundació de l'Ordre dels Predicadors
- 1216-1227 Pontificat d'Honorí III
- 1218 Ramon de Penyafort, mestre de lleis a Bolonya. Comença el govern personal de Jaume I.
Fundació de l'orde dels mercedaris per sant Pere Nolasc.
- 1218-1221 Ramon de Penyafort, professor a Bolonya
- 1221 Ramon de Penyafort, adscrit a la catedral de Barcelona.
Mort de Sant Domènec de Guzmán, fundador de l'orde dels predicadors
- 1222 Ramon de Penyafort entra a l'orde dels predicadors.
- 1223 El divendres Sant, Ramon professa com a Dominic, dies després comença a escriure la Summa penitentiae
- 1225 Summa de casibus, de Ramon de Penyafort. Jaume I és declarat major d'edat.
- 1227-1241 Pontificat de Gregori IX
- 1228 Ramon de Penyafort és nomenat confessor i penitencier del Cardenal d'Ableville, delegat del Papa.
- 1229 Ramon, per encàrrec de Gregori IX, predica a Arles i a Narbona la croada per a la conquesta de Mallorca.
Campanya de Jaume I per a la conquesta de Mallorca.
Ramon de Penyafort acaba la summa de penitentiae

- 1230 **Ramon de Penyafort és nomenat capellà, penitencier i confessor de Gregori IX.
Escriu *Dubitalia cum responsionibus ad quædam missa ad Pontificem*.**
- 1231 **Creació de la Inquisició medieval.**
- 1232 **Gregori IX mana a l'arquebisbe de Tarragona a procedir contra els heretges per mitjà dels dominics i dels franciscans.**
- 1234 **Gregori IX presenta les Decretals a doctors i estudiants de París. Aquest text es mantindrà vigent fins a 1918 com a precedent del codi de Dret Canònic.
Ramon resol els dubtes plantejats al papa pels provincials de dominics i franciscans.**
- 1235 **Aprovació de l'Ordre de la Mare de Déu de la Mercè pel papa Gregori IX, amb intervenció de Ramon de Penyafort.
Ramon respon sobre el procediment a seguir envers els heretges a Tarragona.
Casament de Jaume I amb Violant D'Hongria.**
- 1236 **Ramon es retira al convent de Santa Caterina de Barcelona.
Gregori IX el delega perquè absolgui Jaume I (8 de febrer).
Intervé en la cort de Montsó. (15 d'octubre)**
- 1237 **Per encàrrec de Gregori IX Ramon de Penyafort resol moltes qüestions canòniques (accepta la renúncia de l'arquebisbe de Tarragona, dispensa de l'impediment de consanguinitat el comte de Cardona, participa en l'elecció, juntament amb els bisbes de Lleida i Vic, del bisbe de Mallorca, etc.)**
- 1238 **Ramon respon al bisbe d'Urgell sobre els acusats d'heretgia.
És elegit mestre general de l'Orde dels Predicadors i tercer successor de Sant Domènec (22 de maig)**
- 1240 **Ramon de Penyafort renuncia al magisteri general de l'orde.
Gregori IX concedeix a l'orde una sèrie de privilegis i la recomana als bisbes.**

- 1241 Ramon actua de testimoni en el testament de Jaume I.
Intervé en l'execució del testament del bisbe de Barcelona.
- 1242 Ramon dicta normes per a distingir les diverses menes
d'heretges.
- 1243-1254 Pontificat d'Innocenci IV
- 1245 Concili I de Lió. Ramon de Penyafort funda el studium àrab a
Tunis
- 1248 Nou repartiment dels territoris entre els fills de Jaume I (11 de
gener): Aragó per a Alfons, Catalunya, Ribagorça i Mallorca per a
Pere, València per a Jaume, el Rosselló per a Ferran.
Sanç és destinat a l'església.
Ramon de Penyafort intervé en l'elecció del bisbe de Lleida (2 de
març).
El Papa ordena al provincial dels dominics, Gil de Santarem, i
Ramon de Penyafort, que juntament amb Jaume I, enviïn dos
frases a Narbona per inquirir sobre els heretges càtars.(20
d'octubre).
- 1249 Les corts d'Alcanyís nomenen un jurat per a resoldre les
diferències entre Alfons i el seu pare Jaume I.
Resolen atorgar Aragó i València a Alfons, Catalunya a Pere i
Mallorca i Montpeller a Jaume.
- 1251 Ramon de Penyafort intervé en l'execució del testament del bisbe
de Barcelona.
- 1252 Ramon actua de testimoni en l'acte d'obediència de l'abat de Sant
Cugat al bisbe de Barcelona.
- 1254 Innocenci IV comissiona sant Ramon perquè confirmi l'elecció de
l'Abat de Tavèrnoles i accepti la renúncia de l'abat de Ripoll per
causa de malaltia.
- 1254-1261 Pontificat d'Alexandre IV
- 1256 Carta de Ramon de Penyafort a l'arquebisbe de Tarragona sobre

- el tema dels heretges de Berga.
Alexandre IV encarrega a Sant Ramon la reforma capitular de la seu de Vic.
Mort de Sant Pere Nolasc.
- 1258 Problema d'Andorra sotmès a l'arbitratge de Ramon de Penyafort.
Signatura del tractat de Corbeil amb Lluís IX a Montpeller.
- 1260 Alexandre IV autoritza Ramon a introduir missioners al nord d'Àfrica.
Mort de l'infant Alfons.
A aquest període atribueixen els historiadors la narració popular de la transfretació.
Essent a Mallorca amb el Rei Jaume, Ramon no estava d'acord amb la vida privada d'aquest i, no volen contribuir a l'escàndol, decideix retornar a Barcelona; el Rei Jaume prohibeix als barquers que l'acceptin a les seves barques i el traslladin a Barcelona i, ell, de manera miraculosa, creua el mar sobre el seu mantell i arriba a Barcelona.
- 1262 Nou repartiment de Regnes. Concòrdia entre predicadors i framenors.
- 1263 Ramon de Penyafort orienta Jaume I perquè disposi que els jueus retirin del seu llibre les blasfèmies contra Jesús i la Mare de Déu.
- 1266 Ramon de Penyafort funda el Studium àrab de Múrcia.
- 1271-1276 Pontificat de Gregori X
- 1271 Ramon de Penyafort rep de Gregori X l'encàrrec de dirimir en una qüestió entre mercedaris i framenors.
Jaume I al II Concili de Lió.
Creació del Consell de Cent.
- 1275 Mort de Ramon de Penyafort (6 de gener) en el convent de Santa Caterina de Barcelona
- 1276 Mort de Jaume I el Conqueridor.

- 1277 **El concili de Tarragona demana la canonització de Ramon de Penyafort.**
- 1297 **El 7 d'Agost, Bonanato Sabater atorga en testament un llegat per a construir el sepulcre de marbre que contindrà definitivament les restes de Sant Ramon de Penyafort.**
- 1601 **El 29 d'abril el Papa Climent VII signa per fi el decret de canonització de Ramon de Penyafort.**
- 1646 **El 14 de Juliol, Ramon de Penyafort és nomenat Patró de la Ciutat de Barcelona.**
- 1886 **El 28 de Maig, Ramon de Penyafort és elegit Patró del Col·legi d'Advocats de Barcelona.**

Raimon de Penyafort és un dels personatges més representatius del segle XIII, qualificat pel bisbe **Torràs i Bages** com el català més universal. Nascut a la nostra terra, a l'entorn de **Vilafranca del Penedès**, concretament al castell de Penyafort, fou canonge de la seu de **Barcelona**, estudiant i professor de la Universitat de Bolonya, conseller del rei **Jaume I**, confessor del papa **Gregori IX**, jurista eminent, compilador de les *Decretals* -ordenament legal de l'Església fins a la promulgació del **Codi Canònic**, l'any 1918--, general de l'orde dominicà, delegat del papa en afers d'extraordinària importància, preocupat per l'acció missionera i la conversió de sarraïns i jueus. Sempre fou home de consell i d'autoritat reconeguda en qüestions de moral en tots els àmbits en els quals va intervenir. La seva vida, que es va extingir el 1275, ja nonagenari, va ser doncs curulla d'activitat. El seu enterrament va constituir una gran manifestació de dol i a ell varen assistir-hi reis, prínceps, nobles i una munió de devots constituïts pel poble que l'estimava.

De llavors ençà va ser venerat espontàniament i recordat d'una manera especial pels **juristes de Catalunya** que l'han tingut sempre com a **Patró**. La seva fama de santedat va ser recordada fins i tot abans de la canonització pels artistes més representatius del Renaixement com **fra Angèlic** o **Rafael**, qui el va pintar a les estances vaticanes en el moment de lliurar les *Decretals* al papa Gregori IX.

EL GÒTIC DE L'EIXAMPLE, DOS EDIFICIS EXEMPLARS: Montsió-Sant Ramon de Penyafort i el temple parroquial de la Concepció de Barcelona.

Montsió i la parròquia de Sant Ramon de Penyafort

El convent de les monges dominiques de Barcelona fou fundat per la infanta Maria d'Aragó (1297-1347) filla del rei Jaume II i de Blanca de Nàpols i gràcies al llegat de Sibilla de Saga (1245-1320).

El nucli inicial era constituït per monges vingudes de Prulla (Llenguadoc) que s'instal·laren l'any 1351 en una casa prop el portal de Jonqueres de Barcelona. Vers l'any 1354 la comunitat s'allotja prop del Palau Menor d'on passà el 1357 al convent de Sant Pere Màrtir, establert a l'antic mas Bissanya, prop de les Drassanes. Per romandre e estalvi de les incursions de pirateria, tan freqüents a l'època, el 1371 s'establí dintre de les muralles de Barcelona a la casa d'en Porta, fins que el 1423 passà a l'antic convent agustinià de Santa Eulàlia del Camp dels anomenats frares del sac, situat a prop del pla de Santa Anna, el qual adoptà el nom de Santa Maria de Montsió.

El convent fou eixamplat respectant l'antiga església i el claustre gòtic. La comunitat fou reformada el 1566 i continuà residint a Montsió, amb les excepcions d'èpoques bèl·liques, fins a l'exclaustració del 1835. L'antic convent serví de local de la societat filodramàtica de Montsió (després Liceu-Filharmonica-Dramàtic Barcelonès) fins a l'any 1846 en que fou retornat a les monges.

Després de la revolució del 1868, el govern s'incautà del convent fins l'any 1875 que fou retornat de nou a les monges. Això no obstant, l'estat ruïnós d'aquell edifici decantà l'opció de la seva venda i, a canvi, la compra de nous terrenys a la rambla de Catalunya de Barcelona.

L'església i el claustre de l'antic convent es traslladaren al nou emplaçament. El mes de juliol de 1888 començaren les tasques de reconstrucció a càrrec de l'arquitecte Joan Martorell i dutes a terme pel mestre d'obres Leandre Amargós.

Durant el període de la guerra civil (1936-39) el convent fou convertit en caserna militar Pi i Maragall.

Acabada la guerra, la localització neuràlgica del convent en plena ciutat no semblava tenir gaire consonància amb la necessitat de recolliment que hom espera de la vida de clausura, per la qual cosa va començar a prendre cos la idea d'emplaçament.

1. Sant Ramon de Penyafort.

Parròquia del bisbat de Barcelona, al Barcelonès. Fou erigida en tinença parroquial amb la denominació de Nostra Senyora de Montsió el 15 de desembre de 1924, per decret del bisbe Ramon Guillamet, designant-se-li com a seu la capella de les Religioses Dominiques de la Rambla Catalunya. Posteriorment assolí la categoria de parròquia, dedicada a Sant Ramon de Penyafort, de mans de l'arquebisbe Gregorio Modrego, segons decret de 9 d'octubre de 1945.

El temple parroquial actual és l'antiga capella gòtica del convent agustinià de Montsió, construïda el 1388, vora el carrer que actualment porta el seu nom, prop de l'església de Santa Anna. Aquest monestir es convertí, el 1423, en propietat de les monges dominiques, que s'hi mantingueren fins l'any 1882, que es traslladaren a la Rambla Catalunya.

Tal i com s'havia fet a la parròquia de la Concepció, es planificà el trasllat físic de l'edifici eclesiàstic vers la nova seu de la comunitat. Sota planificació de l'arquitecte Joan Martorell es traslladà l'església junt amb el claustre i la sala capitular, dins un nou conjunt monàstic, també projectat per Martorell. En realitzar les noves edificacions les antigues sofriren diverses modificacions,

d'acord amb el gust neogòtic de l'arquitecte, resultant innovacions en l'antic edifici l'obertura de diversos finestrals o la nova façana. Les obres es finalitzaren el 1890, però calgué fer encara reformes entre 1945 i 1949, per tal de reparar les destruccions sofertes pel temple durant la Guerra Civil. El claustre es traslladà novament i s'emplaçà a Esplugues de Llobregat, on la comunitat fundà una nova residència.

Dins el terme parroquial es troba l'església del Perpetuo Socorro (Redemptoristes).

Es conserven a l'arxiu parroquial els llibres sacramentals a partir de l'any 1949.

BIBL.: BOBB, 1925, pàg. 174. AINAUD, J.; GUDIOL, J.; VERRIE, F.P.; *Catálogo Monumental de España. La ciudad de Barcelona, Madrid, 1947*, pàg. 161. BOBB, 1946, pàg. 286. *Labor pastoral de un gran pontificado*, Barcelona, 1962, pàg. 33. CIRICI, A.; *L'art gòtic català*. Barcelona, 1974, pàg. 99-100. DALMASES, N.; PITARCH, A.; *L'art gòtic, s. XIV-XV, (Història de l'Art Català, vol. III)*, Barcelona, 1984, pàgs. 40, 82. GEAB, 1996, pàg. 91. ADB, *Parròquies, Arxius*, 2 (100-199). GPAHACB, Barcelona, s/d, pàg. 121, núm. 195.

2. Puríssima Concepció

Parròquia del bisbat de Barcelona, al Barcelonès. La parròquia de la Concepció fou creada el 1867, destinant-se-li un solar sense edificar a l'Eixample barceloní. Donat que l'ajuntament havia decidit l'enderrocament de l'antic convent de Jonqueres, exclaustrat el 1835, es decidí d'aprofitar-ne l'avinentsa

i traslladar l'església i altres elements arquitectònics al nou emplaçament, cosa que es va fer entre 1871 i 1888, sota la planificació de Geronim Granell Mundet.

El convent de Santa Maria de Jonqueres havia tingut el seu origen en una congregació de monges benedictines creada el 1214 a Sant Vicenç de Jonqueres (Sabadell), i que es traslladà a Barcelona el 1269. En aquell moment ja havien canviat la regla benedictina per la de Fidei et Pacis i després encara es reconvertiren en Comendadores de la Reial i Militar Orde de Santiago (Orde de Calatrava). L'edifici eclesiàstic que erigiren al seu convent era d'estil gòtic amb una sola nau i absis poligonal. Tant l'església com el convent havien estat inaugurats ja al 1300 però no consta consagració prèvia al 14 de desembre de 1448. Entre d'altres dependències s'havia construït un elegant claustre de planta rectangular amb estilitzades arcuacions gòtiques i amb sostre de fusta, al que s'afegí un segon pis a mitjan del segle XV.

Dins el convent existien nombroses obres d'art, com el retaule de Sant Pere Màrtir, pintat per Francesc Serra el 1355. Hi ha notícia d'un altre retaule de talla, obrat per Pere Duran a mitjan segle XV i que fou substituït al segle XVIII per un de barroc. El 1775 Antoni Viladomat pintà el presbiteri amb una representació de Sant Jaume a la batalla de Clavijo i del Salvador del Sagrari. El retaule barroc fou traslladat a Sant Pere de Gelida el 1871, on va ser cremat el 1936.

El 1871 s'inicià el trasllat de l'església i el claustre al terreny triat per a l'erecció de la parròquia de la Concepció. Per tal de ser adaptat al seu nou emplaçament foren realitzades algunes modificacions en l'església, a la que es varià la col·locació de l'accés principal, que originàriament era lateral, al peu de l'edifici. El claustre veié reduït les seves dimensions en el procés de trasllat. Al conjunt s'afegí més tard la torre-campanar romànica de l'antiga església de Sant Miquel, amb motiu del seu enderrocament el 1868.

Després del trasllat de 1871-1888 es procedí a la nova decoració de l'església, amb una talla de la Puríssima per a l'altar major, obra de l'escultor Jaume Samsó, del 1878, i una altra, de Maximí Sala. Al 1936 l'església fou profanada i incendiada, essent restaurada amb posterioritat. Actualment es conserven al

seu interior diverses obres d'art de considerable importància, entre les que destaca el viacrucis modernista obrat per J. Llimona.

Es conserva actualment al Museu Diocesà de Barcelona una taula de mitjan del segle XIV amb representació de Sant Jaume amb el Calvari al fons, atribuïda a Arnau de la Pena (mort el 1410).

Es conserven a l'arxiu parroquial, que va ser destruït el juliol de 1936, els llibres sacramentals a partir de l'any 1939, a més d'alguns llibres supletoris de partides recuperades anteriors a aquesta data.

Dins el terme parroquial es troba oberta al culte una església sota l'advocació del Santíssim Sagrament, al passatge dels Camps Elisis.

BIBL.: *La parròquia de la Puríssima Concepció en el seu 125è aniversari (1871-1996)*; "Monumentos barceloneses". La Hormiga de Oro, 26.XII.1935, pàg. 865. AINAUD, J.; GUDIOL, J.; VERRIE, F.P.; *La Ciudad de Barcelona, dins Catálogo Monumental de España*, Madrid, 1947, pàg. 163. *Labor pastoral de un gran pontificado*, Barcelona, 1962, pàg. 19. BASSEGODA, J.; "Cien años de la parroquia de la Concepción". BOAB, 1972, pàg. 50. *Catalunya Romànica*, Barcelona, 1991, XX, pàg. 39. GPAGC, Barcelona, 1993. GEAB, 1996, pàg. 89. ADB, *Parròquies*, 1 (1-99).

Com hem dit el convent primitiu de Montsió o de Santa Maria de Mont de Sió fou construït pels agustins prop de la plaça de Santa Anna en el lloc que ocupa avui dia parcialment l'edifici de Catalana de Gas i d'Electricitat S. A., al costat del carrer actual de Montsió.

La comunitat procedent de la canònica de Santa Eulàlia del Camp (extramurs de la ciutat) es traslladà aquí l'any 1308.

L'erecció de l'església s'atribueix a la iniciativa de Fra Bernat Jaubert el 1388. Rebé el recolzament del bisbe de Barcelona Joan Armengol l'any 1391. L'any 1420 la reina Maria d'Aragó impulsà la cessió del convent, església i claustre les monges Dominiques que habitaven a Barcelona ja des del 1420. En aquest lloc romangueren les Dominiques fins el 1882 en que van vendre el terreny i es traslladaren els edificis del temple, sala capitular i claustre en el nou emplaçament de la Rambla de Catalunya número 115. Actualment les monges Dominiques -tal com hem indicat anteriorment- es traslladaren a Esplugues,

portant-hi amb elles alguns objectes d'art (els referents a la batalla de Lepant com la flàmula i la imatge de la Mare de Déu) i àdhuc el claustre. La reconstrucció del conjunt dels edificis de la Rambla de Catalunya -avui dia Sant Ramon de Penyafort- es deu a l'arquitecte Joan Martorell (anys 1882...).

L'esmentada flàmula i pintura de la Mare de Déu s'han exposat recentment en la mostra intitulada "Cervantes i la mediterrània" en la Pia Almoina. Hi ha alguns plànols que exposen com era el conjunt d'edificis quan era al costat de Santa Anna. En el nou emplaçament de la Rambla de Catalunya es conservaren els elements fonamentals però es van construir contraforts, espadanya i pòrtic que son arbitraris i que malmeten l'estructura arquitectònica primitiva. A l'interior es conservà l'estructura i les finestres encara que molts capitells son moderns. És un temple d'una sola nau amb absis i cinc trams de volta d'ogiva amb capelles laterals entre els contraforts dels quatre trams primers. Els nervis de les bòvedes es reuneixen en una mènsula que està unida que està annexa a la cornisa que corona la part que surt del contrafort. En el convent existeix la urna sepulcral de Sor Catalina Amada, priora morta el 1530 amb fama de santedat. L'antic temple tenia importants escultures del Sant Sepulcre i pintures de Jaume Forner, Benet Rafart, Francesc Ribes i Pere Serafí.

El claustre -avui dia a Esplugues- és molt important i notable en l'art gòtic. És de planta rectangular amb dos pisos de galeries: la inferior similar al claustre de Santa Anna i la Concepció amb fustes, basaments i capitells de pedra calcària de Girona.

En un angle hi ha un senzill templet. En el segle XV es feu una font molt notable en els murs laterals del claustre.

Sabem que després de la revolució del 1868 el govern s'incautà del convent fins el 1875 que fou tornat de nou a les monges. Això no obstant, l'estat ruïnós d'aquell edifici decantà l'opció de la seva venda i, a canvi, la compra de nous terrenys, a la rambla de Catalunya de Barcelona.

L'església i el claustre de l'antic convent es traslladaren al nou emplaçament. El mes de juliol de 1888 començaren les tasques de construcció a càrrec de l'arquitecte Joan Martorell i dutes a terme pel mestre d'obres Leandre Amargós.

Durant el període de la Guerra Civil (1936-39) el convent fou convertit en la caserna militar "Pi i Maragall". Acabada la guerra, la localització neuràlgica del convent en plena ciutat no semblava tenir gaire consonància amb la necessitat de recolliment que hom espera de la vida de clausura, per la qual cosa va començar a prendre cos la idea d'emplaçament.

L'any 1947 la comunitat comprà a Josep Milà i Camps, comte de Montseny, la propietat can Casanovas emplaçada a Esplugues de Llobregat, consistent en una casa torre, una extensa horta, un bosc i una dotació d'aigua de mina. Malgrat les inicials resistències, finalment, l'Ajuntament de Barcelona autoritzà el trasllat del claustre gòtic a Esplugues. Això no obstant, l'església del convent restà a l'Eixample de Barcelona convertida, en l'actualitat, en la parròquia de Sant Ramon de Penyafort.

Sota la direcció de l'arquitecte Armand Mas i del mestre d'obres Josep Amargós (el qual de jove havia col·laborat amb el seu pare en l'anterior monestir) el 30 de març de 1948 va començar el muntatge i reconstrucció, pedra per pedra, d'aquesta joia arquitectònica.

A Esplugues les monges s'establiren a la casa coneguda com can Casanovas o mas Colomer que era originària del segle XVI.

Cap el 1902, el llavors propietari Josep Pujol Colom (Barcelona, 1855-Esplugues, 1927) decidí reformar la finca i encarregar aquesta comesa a l'arquitecte Antoni M. Gallissà (Barcelona, 1861-1903), el qual va morir quan l'obra ja era pràcticament acabada.

La reforma transformaria la fisonomia de la vella torre aplicant una arquitectura que conjugaria la modernitat a la tradició. S'hi afegirien nous cossos i unes torres treballades amb maó vist i vidrat, i s'hi canviaren la cobertura i les obertures.

A la façana visible des de claustre, hom pot destacar l'afegit d'una tribuna amb arcs apuntats de maó i rajoles de ceràmica i, al damunt, una galeria de solana. A l'altre façana, visible des del carrer de l'Església, hi ressalten les obertures de formes diverses repartides per tot el mur i una galeria-tribuna on el joc del maó tradueix artísticament la seva estructura.

En el monestir d'Esplugues s'hi conserven les relíquies commemoratives de la famosa victòria de la batalla de Lepant (any 1571) contra l'imperi turc. Les relíquies són una pintura de la Verge amb el Nen Jesús, una flàmula que penjava del pal de la galera del Gran Turc i quatre estendards. La pintura de la Verge correspon a la segona meitat del s. XVI, si bé fou repintada en època posterior, sumant-li, llavors, els raigs de pasta de relleu amb els quals figura adornada.

Segons diu la tradició, Joan d'Àustria fou rebut pel governador de Catalunya, Pere de Cardona, el qual li va trametre les felicitacions de part de la seva germana, priora del monestir de Montsió. En recíproca correspondència, Joan d'Àustria, lliurà priora del monestir de Montsió. En recíproca correspondència, Joan d'Àustria, lliurà al convent de dominiques la imatge de la Verge Maria que havia estat emplaçada en la popa de la seva nau.

També era veu popular que l'ofrena promesa per Joan d'Àustria ho seria per al convent dominicà que comptés amb la confraria de la Verge del Roser amb més antiguitat.

Jonqueres. Temple de la Concepció (descripció)

Santa Maria de Jonqueres primera estigué prop de Sabadell en un lloc anomenat Jonqueres. Eren monges benedictines del segle XIII que canviaren la Regla benedictina per la de Fe i Pau i el lloc d'estada l'any 1269 primer fora dels murs de Barcelona i després dintre la ciutat (1293). En aquest tercer lloc hi romangueren fins el segle XIX quan foren extingides i incloses en l'Orde de Santiago de l'Espasa. Els seus oficis i dependències ocuparen la plaça d'Urquinaona, al carrer de Jonqueres i la via Laietana (antic Torrent de

Jonqueres).

El mestre de cases (arquitecte) Jeroni Granell traslladà al carrer Aragó l'església i el claustre entre els anys 1871-1888 tal com hem exposat anteriorment hi ha molta informació (plànols i fotografies) de com era l'església i el claustre traslladats.

L'església és d'una sol nau, amb absis poligonal i sis trams coberts per voltes ogivals. Els quatre primers tenien capelles en els contraforts. En la part lateral esquerra hi havia la porta la façana lateral. Els dos trams als peus de l'església no hi ha capelles car tenen el cor alt de les monges, amb carreus renaixentistes. En el trasllat la porta lateral s'obri a la façana actual i es conservà la rosassa primitiva de la façana.

L'església actual consta que no fou consagrada fins el 14 de desembre de 1449 essent priora Violant Gerona. La fabrica per tant és de principis del segle XV. Hi havien molts retaules: de Pere Duran (segle XV) dedicat a Santa Maria. En el segle XVII fou substituït per un barroc amb escultures de Pere Costa i pintures d'Antoni Viladomat que representaven el Salvador i San Jaume en la batalla de Clavijo. Aquest retaule fou traslladat a Gelida quan es temple s'ubicà al carrer Aragó. Sols es conserva el retaule de sant Jaume Pelegrí en el Museu Diocesà de Barcelona de Destorrents (o Arnau de la Peña) del segle XIV.

El donant agenollat als peus de sant Jaume es Timbors de Bell-lloch. Hi ha tres urnes sepulcral en el claustre (1/ Alamanda de Bell-lloch († 1334); 2/ Alamanada de Centelles y 3/ Violant Gerona (†1455).

El claustre es de forma rectangular, de dues plantes amb 21 arcs en cada un dels costats grans i petits. En el trasllat es van reduir el nombre dels arcs. El pis de baix (de l'any 1400) té capitells amb decoració vegetal molt estilitzada amb escuts i flors amb fuste quadrilobulats i basament amb 4 apèndix. Es trobeu emblemes heràldics: cervetells (els Cervere o Cervelló), ondes (Vives) cards (Cardona)... emblemes de Santiago (petxines de peregrins) escuts reials d'Aragó i Sicília.

El 1879 es va situar al costat esquerra de l'església i amb algunes modificacions, el campanar que havia estat de sant Miquel, sota la direcció del mestre d'obres i l'arquitecte Emili Sala i Cortés. Finalment , el 1888 el claustre

va quedar instal·lat entre el carrer de Llúria i l'església. Com que l'espai era més reduït que no a Jonqueres el claustre de 25 x 12 arcs es va limitar tan sols a 13 x 6. Es a dir que les mesures originals de 32 x 18 metres van quedar a 18,50 x 9,70 metres.

El patrimoni mobiliari i artístic del temple parroquial de la Puríssima Concepció de Barcelona

Un capítol molt destacat és el titulat "el patrimoni de la parròquia" dins l'esmentat llibre que es publicà el 1997 dins el 125è aniversari de la mateixa parròquia; capítol de 35 pàgines de la nostra conservadora del Museu Diocesà de Barcelona Sra. Blanca Montobbio. És un catàleg molt complet i molt ben documentat. Entre les peces estudiades remarca:

- 1) Una creu processional. Argent repussat, cisellat amb elements de fos 88 cm x 48 cm. Del segle XVII.
- 2) Ostentori-retaule. Argent daurat, repussat, cisellat amb aplicacions de pedreria, esmalts i elements de fosa 104 cm (alçada) 31 cm. (amplada) 17 m. (gruix). Obra realitzada pel Taller de F. de A. Carreras (a. 1905)
- 3) Copó. Argent daurat i puntejat amb aplicacions de diamants, robins, brillants, topazis, safirs i maragdes 17 cm. (alçada) diàmetre: 14,5 (peu) 12 cm. (copa), obra datada el 1928 a Barcelona
- 4-7) Calzes i copons barrocs (segle XVIII) i modernistes (segle XX) un dels calzes es obra de Ginabreda (segona meitat del segle XIX)
- 8) Corona de la Verge de la Puríssima obra del joier Jaoquim Cabot Rovira de 1916.
- 9) Imatge de la Puríssima Concepció. Alabastre policromat 227 x 60 x 50 cm. Obra de l'escultor Enric Monjo i Garriga de l'any 1942. Col·locada dins el cambril de l'altar major.
- 10) Imatge de talla de Crist crucificat de 175 x 160 x 38 cms. Tallers de la Casa Rius

11-13) Sepulcres del claustre procedents del Monestir de Santa Maria de Jonqueres. Un d'Alamanda de Bell-lloc i d'Alamanda de Centelles (anys 1334-1349). Urna sepulcral que podria ésser de la priora Aldonça de Sentmenat (1447-1455). Un sepulcre de la priora Violant de Girona (any 1455).

14) Relleu en pedra representant el baptisme de Jesús de l'escultor Eusebi Arnau i Mascort (dels anys 1912-1923).

15) Calze gòtic. Argent daurat de finals del segle XVI.

Barcelona, 14 de gener de 2008